

Włodzimierz Deluga

Politechnika Koszalińska

WYBRANE ASPEKTY FINANSOWANIA POLSKIEGO ROLNICTWA W RAMACH WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ UNII EUROPEJSKIEJ

SELECTED ASPECTS OF FINANCING POLISH AGRICULTURE UNDER THE COMMON AGRICULTURAL POLICY OF THE EUROPEAN UNION

Słowa kluczowe: rolnictwo, obszary wiejskie, programy pomocowe, rozwój, wspólna polityka rolna, Unia Europejska

Key words: agriculture, rural areas, aid programs, development, Common Agricultural Policy, European Union

Abstrakt. Celem badania była ocena programów pomocowych dla rolnictwa oraz zmian, które zaczęły się po przystąpieniu Polski do struktur Unii Europejskiej. Przedstawiono cele, zasady i sposoby finansowania wspólnej polityki rolnej. Przedstawiono także strukturę gospodarstw rolnych w Polsce na tle rolnictwa Unii Europejskiej z uwzględnieniem oceny gospodarowania funduszami europejskimi. Ostatnia część artykułu dotyczy wyników badań rolników w kwestii oceny programów pomocowych w dziesięciolecie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Wstęp

Proces integracji polskiej wsi, rolnictwa i gospodarki z Unią Europejską (UE) był procesem wymagającym zastosowania wielu działań dostosowawczych, które powodowały ograniczenie zagrożeń i maksymalizację szans wynikających z przynależności do UE. Po wejściu Polski do UE stworzono nowe warunki, które sprzyjają rozwojowi polskiego rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa. Proces ten odbywa się wielokierunkowo i na wszystkich szczeblach.

Celem badań była próba oceny polityki rolnej przez rolników powiatu drawskiego w kontekście 10-lecia akcesji Polski do struktur UE. Wykorzystano wyniki badań ankietowych oraz dane statystyczne GUS z *Powszechnego Spisu Rolnego 2010* [2011] charakteryzujące gospodarstwa rolne w Polsce na tle gospodarstw UE.

Cele, zasady i zadania wspólnej polityki rolnej

Rolnictwo jest sektorem bardzo wrażliwym i wymaga specjalnego traktowania, szczególnej ochrony i wsparcia. W rolnictwie nie następuje tak szybki zwrot kapitału jak w innych działach gospodarki, cykl produkcyjny jest dłuższy, a produkcja rolna zależy od czynników, na które człowiek nie ma wpływu [Sługocki 2005].

Polityka w dziedzinie rolnictwa jest historycznie pierwszą spośród wspólnych polityk z punktu widzenia stopnia zaangażowania instrumentów interwencyjnych [Perkowska 2002]. Wspólna polityka rolna (WPR) wyznacza cele i sposoby ich realizacji w dziedzinie produkcji i obrotu artykułami rolnymi, hodowlanymi i rybołówstwa, a także w zakresie kształtowania struktur agrarnych, ochrony środowiska, dochodowości i spraw socjalnych ludności wiejskiej [Ciamaga 1998]. Rolnictwo jest najbardziej rozwiniętym sektorem polityki gospodarczej UE, dotyczy to zarówno regulacji przepisów, jak również działania mechanizmów rynkowych w tym sektorze. Cele WPR zostały w traktacie rzymskim sformułowane w taki sposób, aby nie wykluczały jakichkolwiek możliwości działania [Ciamaga 1998]. WPR to ogół przedsięwzięć podejmowanych przez Wspólnotę Europejską w sektorze rolnictwa dla osiągnięcia celów określonych w art. 2 traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (WE) [Nowak, Milczarek 2006]. Terminem WPR

obejmuje się wykorzystywane w praktyce środki i instrumenty (narzędzia) zarówno polityki rynkowej (tzw. polityka rynkowo-cenowa), jak i polityki strukturalnej mającej umożliwić realizację celów. Polityka rynkowa ma charakter pierwotny i dominujący, zwłaszcza pod względem liczby aktów prawnych i zakresu finansowania przez Wspólnotę [Sawicka 2004].

Wyróżnia się dwa obszary WPR: politykę rynkowo-cenową (wewnętrzną i zewnętrzną) oraz politykę strukturalną. Tytuł II „*Rolnictwo*” traktatu ustanawiającego WE w art. 32(38) określa, że: „Wspólny rynek obejmuje gospodarkę rolną i handel produktami rolnymi. Przez produkty rolne rozumie się produkty ziemi, hodowli i rybołówstwa oraz bezpośrednio z nimi związane produkty pierwszego przerobu” [Nowak, Milczarek 2006]. Zakres działania UE w ramach WPR został określony w art. 32-38 *traktatu rzymskiego z 25 marca 1957 roku o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej* (obecnie WE). Przepisy tych artykułów wyznaczają cele działań wspólnotowych, ich granice oraz dostępne środki.

Cele WPR zostały określone w art. 33 traktatu (według ujednoliconej traktatem amsterdamskim numeracji). Cele szczegółowe WPR to [<http://www.europarl.europa.eu>]:

- zwiększenie wydajności rolnictwa przez wspieranie postępu technicznego oraz optymalne wykorzystanie czynników produkcji, zwłaszcza siły roboczej;
- zapewnienie rolnikom godnego poziomu życia;
- stabilizowanie rynków;
- zagwarantowanie bezpieczeństwa dostaw;
- zapewnienie konsumentom rozsądnych cen.

WPR opiera się w sposób wyraźny na wielu założeniach i zasadach. Do podstawowych założeń WPR zalicza się [Jurcewicz i in. 2004]:

- zapewnienie samowystarczalności Wspólnot w zakresie produktów rolnych strefy umiarkowanej,
- przeświadczenie, że idealną jednostką produkcyjną w rolnictwie Wspólnot jest gospodarstwo rodzinne,
- przekonanie, że rolnictwo jest szczególnym sektorem gospodarki,
- pewność, że wspólny rynek wymaga regulacji,
- przeświadczenie, że europeizacja wymaga regulacji prawnych.

Wśród podstawowych zasad WPR wymienia się [<http://www.handelue.pl/?id=73,2014-11-22>]:

- zasadę jedności rynku,
- zasadę preferencji Wspólnoty,
- zasadę finansowej solidarności.

Zasada jedności rynku oznacza swobodny przepływ produktów rolnych między państwami członkowskimi. Zasada ta oznacza też przyjęcie wspólnych reguł w handlu produktami rolnymi z krajami trzecimi. Zasada preferencji WE oznacza pierwszeństwo zbytu własnych produktów rolnych na jej rynku. Do realizacji tej zasady stworzono rozbudowany system ochrony przed importem na teren WE produktów rolnych z krajów trzecich. System ten musi ulegać ograniczeniu pod presją postanowień GATT/WTO. Zasada finansowej solidarności polega na finansowaniu kosztów WPR solidarnie przez wszystkie państwa członkowskie, niezależnie od zakresu rzeczywistych uprawnień do korzystania ze środków finansowych w ramach tej polityki. Zasada ta jest realizowana za pośrednictwem Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOiGR), powołanego w 1962 roku [Nowak, Milczarek 2005].

Finansowanie wspólnej polityki rolnej

W początkowym okresie wdrażania reform WPR koncentrowała się na bezpośrednim wsparciu wzrostu produkcji rolnej. Po osiągnięciu tego celu w latach 70. XX wieku w ramach ewolucji WPR zaczęto odchodzić od wspierania produkcji na rzecz wspierania poziomu dochodów producenta rolnego. Z początkiem lat 90. XX wieku rozszerzono cele wspierane przez instrumenty WPR o rozwój obszarów wiejskich (reforma Mc Sharry’ego). Od tego czasu zadania WPR są finansowane za pośrednictwem tzw. dwóch filarów. Pierwszy z nich oferuje wsparcie działalności rolniczej,

głównie za pośrednictwem wypłacanych corocznie dopłat obszarowych. Drugi filar to środki na wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, w obecnej perspektywie dostępne za pośrednictwem Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Od lat 70. XX wieku WPR została poszerzona o pomoc dla sektora rybackiego. Z biegiem czasu wsparcie to przybrało charakter niezależnej polityki sektorowej – wspólnej polityki rybackiej. Wspólna polityka rybacka finansowana była z Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”.

WPR finansowana jest z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Gwarancji Rolnej (EFRGR) oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Natomiast wspólna polityka rybacka wspierana jest od 2007 roku ze środków Europejskiego Funduszu Rybackiego (EFR). Wydatki na realizację WPR stanowią ponad 40% całego budżetu UE.

WPR musi być konkurencyjna, zapewniać bezpieczne i wystarczające dostawy żywności, chronić środowisko i krajobraz przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiedniego standardu życia dla ludności wiejskiej. Aby osiągnąć te cele Komisja Europejska (KE) zamierza wprowadzić pewne zmiany prowadzące do włączenia WPR do strategii „Europa 2020”. W przyszłości budżet dla rolnictwa będzie również wspierać zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi oraz walkę ze zmianami klimatu, a także przyczyniać się do zrównoważonego rozwoju terytorialnego w całej Europie. KE zamierza utrzymać strukturę WPR opartą na dwóch filarach. KE zaproponowała przyznać:

- 281,8 mld euro dla pierwszego filaru WPR,
- 89,9 mld euro na rozwój obszarów wiejskich.
- Ponadto kwota 15,2 mld euro zostanie rozdzielona między następujące sektory:
- 4,5 mld euro na badania i innowacje,
- 2,2 mld euro na zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego,
- 2,5 mld euro na pomoc żywnościową,
- 3,5 mld euro na nową rezerwę w przypadku kryzysu w sektorze rolnym,
- do 2,5 mld euro na Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji (EFDG) [http://europa.eu/legislation_summaries/budget/bu0001_pl.htm].

WPR EU jest jedyną spośród polityk gospodarczych, mającą w pełni wspólnotowy charakter, opartą na jednolitych unijnych uregulowaniach i finansowaną z budżetu UE. Założenia WPR wytyczają europejski model rolnictwa i należą do nich: swobodny przepływ towarów wewnątrz WE, regulacja rynku rolnego przez specjalny fundusz, dotacje dla rolników oraz dopłaty. Działania te zapewniły zwiększenie wydajności produkcji rolnej, stabilizację rynku rolnego oraz zapewnienie odpowiedniego poziomu życia ludności związanej z rolnictwem.

Struktura gospodarstw rolnych w Polsce na tle rolnictwa Unii Europejskiej

Rolnictwo w Polsce wciąż stanowi jeden z najważniejszych działów gospodarki, jednak jego udział w tworzeniu produktu krajowego brutto jest niewielki i wskazuje tendencję malejącą. Obszary rolnicze w Polsce mają powierzchnię około 19 mln ha, co daje nam trzecią pozycję wśród krajów europejskich zaraz po Francji i Hiszpanii. Wiele regionów użytkowanych rolniczo jest czystych ekologicznie, co daje znaczne możliwości w produkcji zdrowej i naturalnej żywności. Kondycja rolnictwa w dużej mierze zależy od struktury agrarnej (tab. 1). Zróżnicowanie w analizowanych krajach liczby gospodarstw wynika m.in. z historycznych uwarunkowań polityki agrarnej, ukształtowania terenu, gęstości zaludnienia i innych czynników. W Polsce w latach 2002-2010 poprawie uległa struktura gospodarstw rolnych. Udział najmniejszych gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych zmniejszył się w przypadku grupy obszarowej do 2 ha – z 42,9% w 2002 roku do 23,6% w 2010 roku, a w odniesieniu do gospodarstw o powierzchni 2-5 ha wzrósł z 22,35% do 31,07% (liczba gospodarstw się zmniejszyła, ale udział procentowy w ogólnej liczbie gospodarstw wzrósł) [*Gospodarstwa rolne...* 2013].

Tabela 1. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i krajów UE w 2010
 Table 1. Number of farms according to groups of agricultural lands and countries in EU in 2010

Kraj/Country	Liczba gospodarstw [tys./ Number of farms [thous.]	Liczba gospodarstw według powierzchni UR/ Number of farms according to area of AL					
		0-2,0 ha	2,0-4,9 ha	5,0-9,9 ha	10,0-19,9 ha	20,0-49,9 ha	50 ha i więcej/ and more
Dania/Denmark	44,6	0,5	0,8	8,8	8,4	10,4	15,3
Francja/France	516,1	66,6	62,7	46,6	50,2	88,5	192,1
Grecja/Greece	860,2	420,5	228,6	112,3	55,4	30,3	7,2
Hiszpania/Spain	989,8	270,3	232,8	141,9	111,0	107,7	103,7
Holandia/The Netherlands	72,3	8,0	11,0	10,3	10,8	19,2	11,3
Niemcy/Germany	299,1	14,3	11,7	47,3	47,3	76,1	85,2
Polska (dane za 2002 rok)/Poland (data for 2002)	2172,2	931,7	485,6	372,5	246,7	90,3	17,9
Polska (dane za 2010 rok)/Poland (data for 2010)	1506,6	355,2	468,2	335,0	218,5	95,3	26,5
Włochy/Italy	1620,9	819,4	357,7	186,2	120,1	87,6	44,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Gospodarstwa rolne... 2013]

Source: own study based on [Gospodarstwa rolne... 2013]

Jak wynika z *Powszechnego spisu rolnego 2010* (PSR 2010), zwiększył się udział gospodarstw największych, choć nadal pozostaje on niewielki. Odsetek gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 20 ha i więcej zwiększył się z 4,0% w 2002 roku do 5,4% w 2010 roku, w tym gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej, odpowiednio z 0,7% do 1,2%. Według wyników spisu z 30 czerwca 2010 roku (PSR 2010), działalność rolniczą prowadziło 1891 tys. gospodarstw, w tym 1484 tys. jednostek o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

Podstawowe wyniki PSR 2010 w porównaniu z PSR 2002 (*Powszechny spis rolny 2002*), wskazują na:

- zmniejszanie się liczby gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni;
- zmiany w strukturze gospodarstw rolnych: znaczny spadek (o ponad 25%) udziału najmniejszych gospodarstw o powierzchni 0-5 ha użytków rolnych (UR), spadek liczby gospodarstw o powierzchni 5-20 ha o 17%, utrzymanie się na zbliżonym poziomie liczby gospodarstw z grupy obszarowej 20-50 ha oraz znaczny wzrost udziału największych gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej – o ponad 34%; podkreślić należy, że zmiany te są powolne i odsetek gospodarstw o powierzchni UR 15 ha i więcej wynosił zaledwie 9%;
- spadek ogólnej powierzchni gruntów w użytkowaniu gospodarstw rolnych z 19,3 mln ha do około 18,3 mln ha, a więc o prawie 1 mln ha, tj. o 5,5%; wynika to głównie z przeznaczania tych gruntów na cele nierolnicze, np. pod zabudowę, inwestycje drogowe itp.

Istnieje potrzeba koncentracji użytków rolnych dla poprawy konkurencyjności polskich gospodarstw rolnych. Rolnictwo jest sektorem bardzo wrażliwym, wymaga specjalnego traktowania i pomocy. Produkcja rolnicza jest często niezależna od człowieka (warunki klimatyczne), a długi proces produkcji sprawia, że koszty zwracają się znacznie później. Ważne są również powody: społeczne – duża część ludności mieszka na wsi, kulturowe – pragnienie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi, przyrodnicze – potrzeba ochrony środowiska oraz zachowania wsi jako części krajobrazu Europy. Uczestnictwo polskiego rolnictwa we WPR ma pozytywne skutki dla struktury gospodarstw i ich dochodów.

Ocena gospodarowania funduszami w kontekście dotychczasowego członkostwa Polski w Unii Europejskiej

10-letni okres członkostwa Polski w UE jest korzystny dla rolnictwa i polskiej wsi. Po raz pierwszy w historii do polskiego rolnictwa, przemysłu przetwórczego i na tereny wiejskie popłynął strumień funduszy na modernizację, rozwój i poprawę warunków życia na wsi. Pierwszym współfinansowanym przez UE programem rozwoju polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich był SAPARD, realizowany w ramach pomocy przedakcesyjnej. W ramach SAPARDU, który miał za zadanie pomóc rolnikom w przygotowaniu się do wejścia w strukturę unijnego rolnictwa i dostosowanie się do jego wymagań, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) w latach 2002-2004 wypłaciła 4,5 mld zł. Nabyte w trakcie wdrażania tego programu doświadczenia i umiejętności prawno-finansowe okazały się niezwykle cenne i to nie tylko dla ARiMR, bowiem pełne członkostwo Polski w UE oznaczało transfer do naszego kraju funduszy w bezprecedensowej skali. A w przypadku rolnictwa i terenów wiejskich dotyczyło kwoty prawie 169 mld zł. Tyle bowiem łącznie za pośrednictwem ARiMR trafiło w latach 2004-2013 do rolników, przedsiębiorców i innych beneficjentów unijnych programów.

Głównym instrumentem wsparcia dochodów rolników w UE były płatności bezpośrednie. W 2004 roku polscy rolnicy otrzymali je po raz pierwszy. Od tego czasu o takie dopłaty co roku ubiega się 1,4 mln rolników. Z roku na rok rośnie łączna kwota płatności – od prawie 7 mld zł w 2005 roku do ponad 14 mld zł w 2013 roku. Łącznie do końca stycznia 2014 roku ARiMR wypłaciła z tego tytułu prawie 97 mld zł. Na tę kwotę składają się zarówno środki unijne, jak i krajowe. Warto w tym miejscu zauważyć, że wymiernym efektem członkostwa Polski we WE stał się również stały wzrost nakładów z budżetu krajowego na sektor rolnictwa i przetwórstwa.

Integracja Polski z UE przyniosła wzrost dochodów rolników. Zwiększyły się one dwukrotnie w porównaniu z okresem sprzed akcesji. Ponad 50% dochodów rolników stanowiły przekazywane przez ARiMR różnego rodzaju unijne dotacje – tak wynika z raportu *Polska wieś 2012*, przygotowanego przez Fundację na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (FRR). Wzrasta konkurencyjność gospodarcza terenów wiejskich, na którą składa się nie tylko produkcja rolna, ale również turystyka, sektor usług, handel, rzemiosło i małe przedsiębiorstwa. Wieś, obok swej

Tabela 2. Proponowane środki dla Polski w ramach płatności bezpośrednich i rozwoju obszarów wiejskich z budżetu UE w latach 2014-2020 (ceny bieżące)

Table 2. Proposed measures for Poland within the framework of direct payments and rural development from the EU budget in the years 2014-2020 (current prices)

Rodzaj wsparcia/ Type of support	Wielkość środków [mln euro]/Value of funds [mln EUR]							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	łącznie/total 2014-2020
Płatności bezpośrednie/ Direct payments	2 970	2 987	3 005	3 022	3 042	3 062	3 062	21 148
Rozwój obszarów wiejskich/Development of rural areas*	1 571	1 570	1 569	1 567	1 565	1 564	1 562	1 968
Łącznie płatności i PROW/Payments and RDP (total)	4 541	4 557	4 573	4 589	4 607	4 625	4 623	32 116

* wartości w cenach bieżących zostały obliczone w MRiRW na podstawie danych w cenach stałych z 2011 r. podanych przez KE/values in current prices were calculated in the MARD on the basis of data at constant prices in 2011 specified by the EC

Źródło: dane na podstawie niepublikowanych materiałów KE i Rady przeznaczonych do użytku wewnętrznego; dokument: Płatności Bezpośrednie nr 7772/13 z 10 kwietnia 2013 r.

Source: data on the basis of unpublished materials from the EC and the Council for internal use; document: Direct Payments, no. 7772/13 of 10 April 2013

tradycyjnej roli producenta żywności, zyskuje bowiem na znaczeniu jako przestrzeń działalności gospodarczej niezwiązanej z rolnictwem.

W ciągu dekady Polska stała się jednym z krajów o najnowocześniejszym w świecie przemyśle przetwórstwa żywności. Od 2004 roku ARiMR przekazała zakładom z tej branży około 4 mld zł. Ten zmodernizowany, wyposażony w najnowsze technologie przemysł przeobraził także polskie rolnictwo. Polska jest także europejskim potentatem w przetwarzaniu ryb.

Przewidywany budżet unijny na WPR w Polsce na lata 2014-2020 wyniesie 32,1 mld euro. W nowej perspektywie finansowej w ramach WPR Polska uzyska około 12% więcej unijnych środków na rolnictwo niż otrzymała w latach 2007-2013.

Programy pomocowe w percepcji badanych rolników

Dla potrzeb opracowania w powiecie Drawsko Pomorskie przeprowadzono badania od 19 do 23 maja 2014 roku. Powiat drawski położony jest w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. W skład powiatu wchodzi cztery gminy miejsko-wiejskie (Czaplinek, Drawsko Pomorskie, Kalisz Pomorski, Złocieniec) oraz dwie gminy wiejskie (Ostrowice, Wierzchno). Powierzchnia powiatu wynosi 1772 km², w tym 46% stanowią obszary leśne, prawie 6% wody powierzchniowe, 34% UR [<http://www.powiatdrawski.pl>]. Pozostałe grunty, takie jak grunty zabudowane i zurbanizowane oraz nieużytki zajmują 14% powierzchni powiatu. Powiat Drawski zamieszkuje 58 799 mieszkańców (dane z 30 czerwca 2012 roku) [<http://www.powiatdrawski.pl>]. W powiecie drawskim jest 3959 gospodarstw rolnych, a średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi 15,16 ha UR. Wartość bonitacyjna gleb dla całego powiatu wynosi 0,85, przeważają grunty V i IV klasy. Obszar około 4500 ha, tj. 7,5% stanowią odłogi [<http://www.powiatdrawski.pl>].

Podczas badania rozdano 100 ankiet, wróciło 60. Próba miała charakter losowy. Wszystkie rozdane ankiety zostały poprawnie wypełnione dając podstawę do przeprowadzenia analizy. Wyniki badań dla województwa zachodniopomorskiego stanowią próbę oceny postaw rolników wobec unijnej wspólnej polityki rolnej. 90% badanych to rolnicy, a 10% zamierza rozpocząć prowadzenie działalności rolniczej. 60% badanych to mężczyźni, a 40% kobiety.

Dokonując analizy odpowiedzi uwzględniono wykształcenie – 30% respondentów to rolnicy z wykształceniem zawodowym, 30% ze średnim, 30% posiadało wykształcenie podstawowe, natomiast 10% to osoby z wykształceniem wyższym. Ze względu na staż pracy w rolnictwie, 50% ankietowanych miało 15-24-letni okres zatrudnienia w rolnictwie, 20% – od 5 do 14 lat pracy, natomiast 10% badanych rolników powyżej 25 lat. Wyniki badań przedstawiono w tabeli 3.

Z przeprowadzonych badań dotyczących możliwości i barier polskiego rolnictwa na tle dorobku UE wynika, że wiele instrumentów WPR służy zapewnieniu odpowiedniego poziomu życia rolników oraz stabilności rynków rolnych. Znaczna część ankietowanych rolników ma gospodarstwa rolne o powierzchni od 5-20 ha i w większości są to grunty orne. Wśród ankietowanych osób główną okolicznością ograniczającą rozwój gospodarstwa rolnego były zbyt wysokie ceny środków produkcji. Problemy związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego mógłby rozwiązać łatwiejszy dostęp do źródeł finansowania. Ankietowani rolnicy odpowiadali, że informacje o dofinansowaniu z UE oraz możliwościach jakie stwarza pomoc unijna w głównej mierze czerpią z przeprowadzanych szkoleń. W przypadku połowy badanych rolników największe przeszkody w dostępie do korzystania z funduszy unijnych sprawiły skomplikowane procedury ubiegania się o finansowe środki unijne. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi od respondentów dotyczących formy wsparcia unijnego znacząca część odpowiedziała, że środki pochodzące z instrumentów WPR zostały przeznaczone na modernizację gospodarstw rolnych. Połowa ankietowanych potwierdziła, że korzystanie z pomocy unijnej daje możliwość przeznaczenia własnych oszczędności na inne cele. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi możemy wysunąć wniosek, że znacząca część ankietowanych rolników 10-letnią akcesję Polski do UE ocenia dobrze i tak odpowiedziało 70% respondentów.

Tabela 3. Zestawienie odpowiedzi ankietowanych osób

Table 3. Statement of test results for respondents

Pytanie/ <i>Question</i>	Odpowiedzi/ <i>Answers</i>
Jaki obszar gruntów rolnych Pan/Pani posiada i użytkuje?/ <i>What are of agricultural lands you own and use?</i>	Najliczniejsza grupa badanych rolników (40%) posiada grunty rolne o powierzchni od 5 do 19 ha, 30% – powyżej 50 ha, 20% – poniżej 5 ha, a tylko 10% – od 20 ha do 49 ha
Jakie okoliczności ograniczają rozwój Pana/Pani gospodarstwa rolnego?/ <i>What circumstances limit the development of your farm?</i>	40% ankietowanych rolników uważa, że rozwój gospodarstwa rolnego ograniczają zbyt wysokie ceny środków produkcji, 30% uważa, że brak własnych środków, 20% respondentów odpowiedziało, że istotną kwestią jest brak należytego zarządzania gospodarstwem, a tylko 10% stwierdziło brak informacji o dostępności funduszy unijnych
Z jakich źródeł czerpie Pan/Pani informacje o dofinansowaniach z UE?/ <i>From what sources do you get information about EU co-funding?</i>	40% badanych odpowiedziało, że informacje o dofinansowaniach uzyskuje ze szkoleń, 30% – z ulotek plakatów i broszur, 20% – z internetu, a 10% – z instytucji pośredniczących.
Jakie Pana/Pani zdaniem są przeszkody w dostępie do korzystania z funduszy unijnych?/ <i>In your opinion, what are obstacles in the access to the EU funds?</i>	50% badanej grupy uważa, że przeszkodą są skomplikowane procedury ubiegania się o środki UE, 20% – że brak własnych środków finansowych (własnego wkładu), 20% – że brak doradztwa (pomocy w wypełnianiu wniosków, sporządzaniu biznesplanów), a 10% – że brak informacji o programie
Co sprawiało Panu/Pani najwięcej problemów przy składaniu wniosków?/ <i>What was the most problematic during the submitting your applications?</i>	50% ankietowanych rolników uważa, że najwięcej problemów przy składaniu wniosków sprawia biurokracja, 20% – że brak potrzebnej wiedzy, 20% – że istotną kwestią są koszty związane z doradztwem, a tylko 10% – że brak inicjatywy i pomysłu.
Z jakich instrumentów wsparcia unijnego Pan/Pani korzystał/ korzystała?/ <i>From what instruments of EU support you benefited?</i>	60% ankietowanych rolników finansowe wsparcie ze środków unijnych uzyskało na modernizację gospodarstw rolnych, 20% – z innych, 10% – na start dla młodych rolników, 10% – program rent strukturalnych
Jak zmieniło się Pana/i gospodarstwo przez skorzystanie z pomocy unijnej?/ <i>How did your farm change after the use of the EU support?</i>	50% badanych odpowiedziało, że dało to możliwość przeznaczenia własnych oszczędności na inne cele, 30% – że na zwiększenie produkcji, 10% – że na usprawnienie wykonywanej codziennej pracy, 10% – że uniknęli zaciągnięcia kredytów
Jakie możliwości dla Pana/i stwarza korzystanie ze środków unijnych?/ <i>What are the opportunities for you concerning the use of EU funds?</i>	20% rolników posiadających okres zatrudnienia w rolnictwie od 15 do 24 lat potwierdziło powiększenie gospodarstwa, 30% – możliwość rozwoju gospodarstwa, 10% badanych rolników posiadających okres zatrudnienia w rolnictwie powyżej 25 lat – możliwość rozwoju gospodarstwa i 20% – zwiększenie produkcji.
Jaka była wysokość przyznanej pomocy?/ <i>What was the amount of granted aid?</i>	40% ankietowanych uzyskało pomoc w wysokości od 5000 do 20 000 zł, 30% – powyżej 50 000 zł, 20% – do 5 000 zł, 10% – od 20 000 do 50 000 zł.
Jak ocenia Pan/Pani politykę rolną w kontekście 10-lecia akcesji Polski do UE?/ <i>How do you assess the agricultural policy in the context of the 10th anniversary of the Polish accession to the EU?</i>	70% ocenia dobrze, 20% nie miało zdania, 10% – bardzo dobrze.

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Podsumowanie

Przystąpienie Polski do UE oznacza dla polskiego rolnictwa znaczącą zmianę ekonomicznych warunków produkcji rolnej. Zmieniły się sposoby wspierania sektora rolnego oraz zakres i warunki interwencji na podstawowych rynkach rolnych. Istotną składową dochodów rolniczych jest możliwość uzyskania dopłat bezpośrednich przez polskich rolników. Kolejną istotną kwestią jest wprowadzenie możliwości korzystania ze środków pomocowych w ramach programów wspierających rolnictwo oraz obszary wiejskie. Zapewnienie stabilnej pomocy jest możliwe dzięki zwiększonemu poziomowi wsparcia polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich wynikających z członkostwa w UE. Realizacja wieloletnich planów pozwalała na zaprogramowanie rozwoju i unowocześnienia gospodarstw rolnych, a także planowanie zmian w funkcjonowaniu.

WPR to działania podejmowane przez UE w sektorze rolnictwa w celu zwiększenia wydajności produkcji rolnej, zapewnienia odpowiedniego poziomu życia ludności wiejskiej, stabilizacji rynków rolnych oraz zagwarantowania odpowiednich cen dla konsumentów.

Wyniki badań mogą nie być reprezentatywne dla całej Polski. Dla województwa zachodniopomorskiego stanowią próbę oceny postaw rolników wobec UE i jej WPR.

Literatura

- Ciamaga L. (red). 1998: *Unia Europejska*, PWN, Warszawa.
- Gospodarstwa rolne w Polsce na tle gospodarstw UE. Wpływ WPR*. 2013: GUS, Warszawa.
- Jurciewicz A., Kozłowska B., Tomkiewicz E. 2004: *Wspólna Polityka Rolna. Zagadnienia prawne*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa, 46-47.
- Nowak A., Miłczarek D. 2006: *Europeistyka w zarysie*, PWE, Warszawa.
- Perkowski M. (red.). 2002: *Integracja europejska*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa.
- Płatności Bezpośrednie nr 7772/13 z 10 kwietnia 2013 r. oraz Rozwój Obszarów Wiejskich nr 10235 z 3 czerwca 2013 r., <http://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/wspolna-polityka-rolna/wpr-w-obecnej-i-przyszlej-perspektywie-finansowej.html>, dostęp 2014.10.12.
- Powszechny spis rolny 2002, 2010, 2003, 2011*: GUS, Warszawa.
- Sawicka J. 2004: *Polska w Unii Europejskiej- wybrane polityki sektorowe*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Sługocki W. 2005: *Wybrane aspekty finansowego wsparcia UE w Polsce*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra. <http://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/wspolna-polityka-rolna/wpr-w-obecnej-i-przyszlej-perspektywie-finansowej.html>, odczyt 2014.10.12.
- http://europa.eu/legislation_summaries/budget/bu0001_pl.htm, odczyt 28.04.2014.
- <http://www.powiatdrawski.pl/pl/menu-lewa-strona/prawo-jazdy/charakterystyka-powiatu/>, 2014-10-14.
- http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/pl/FTU_5.2.1.pdf, 2014-11-22.
- <http://www.handelue.pl/?id=73>, 2014-11-22.

Summary

The aim of this paper is to present the Polish agriculture and changes that occurred after the Polish accession to the European Union. The article presents targets, principles and methods of financing of the Common Agricultural Policy. It also shows a position of the Polish agriculture on the background of agriculture in the European Union including the evaluation of European funds' management. The last part of this article concerns results of researches in terms of evaluation of aid programs.

Adres do korespondencji
 prof. nadzw. dr hab. Włodzimierz Deluga
 Politechnika Koszalińska
 Wydział Nauk Ekonomicznych, Zakład Marketingu i Usług
 tel. (94) 3439 149
 e-mail: wlodzimierz.deluga@tu.koszalin.pl